

Ordasi Péter

Zeneirodalom óra Legány Dezső tanár úrnál

A Budapesti Zenei Gimnázium Nagymező utcai épülete csak azért nem ér a Király (a mi gimnazista korunkban Majakovszkij) utcáig, mert a sarkon áll a városrésznek is nevet adó Avilai Szent Teréz templom. A Nagymező utca 1. patinás, ha őszintébben akarok fogalmazni

Legány Dezső (1915-2006)

lelakott épülete emeletén voltak a *konzisok* közismeret órái délelőtt, a zenei szaktárgyak csoportos órái délután. A földszinten a szűk bejáratától balra egy folyosóról nyíló apró, olajos fapadlós helyiségekben hangszeres órákat tartottak, jobbra, a Teréz-templom felől volt a hangversenyterem, ahol a félévi és évvégi hangszeres vizsgákat és a növendékhangversenyeket rendezték. A földszinti terem rácsos ablakai a Nagymező utcára néztek, az alacsony, kisméretű dobogón orgona állt a terem szélességét szinte teljesen kitöltve. A hallgatóság részére mintegy 80-100 szék sorakozott, két-háromféle kopottas kárpittal, a színpad ablak felőli oldalán A-betű alakú állványon egy sima fekete tábla jelezte, hogy itt tanítás is folyik. A zeneirodalom-ismeret volt ugyanis az egyetlen olyan tantárgyunk, amelyen alkamanként az évfolyam két osztálya együtt vett részt, és nem volt az épületben másik terem, ahol 40-45 embert le lehetett ültetni. Szakiskolai leckekönyvem megsárgult lapjainak tanúsága szerint nekünk négy éven át (1963-67-ig) Legány Dezső tanította a tárgyat.

Legány tanár úr kb. ötven éves, katonásan egyenes tartású, halk szavú ember volt. Ruházata, megjelenése alapján hivatalnoknak volt vélhető, de rövidre vágott őszülő haja, magas homloka, keskeny ajka felett gondosan nyírt bajusza, mindig frissen borotvált, ápolt arca, fegyelmezett tartása tudós tanárembert sejtetett. Szép, tiszta beszéde, szabatos fogalmazása hamar meggyőzött bennünket, hogy nagytekintélyű tudós ember a tanárunk.

Órái inkább hasonlítottak egyetemi előadásra, mint középiskolai tanítási órára. (Ilyen magas létszám mellett nem is lehetett volna minden órán feleltetni, dolgozatot íratni stb.) Mivel a mi időnkben zeneirodalom tankönyv nem létezett – gyanítom, tanterv sem! – a tananyag kiválasztása, tanévek közötti elosztása az ő zenetudósi hatalmas tudása és áttekintő képessége alapján történt. Bármely korszak terméséből csak a remekművek kerültek sorra, főként azok, amelyek legnagyobb hatással voltak az európai zenei műfajok és formák kialakulására, a stílus fejlődésére a kortársak és az utókor alkotásaiban. A kortárs művészeti ágak kölcsönhatása szintén nagy súllyal szerepelt magyarázataiban. A zenetörténeti adatokból csak azokat említette, amelyek közvetlen hatással voltak a művek keletkezésére, tehát nem *zenetörténetet*, hanem *zeneirodalmat* tanított. Így a zenetörténeti korszakok sem kronologikus sorrendben következtek tanulmányainkban: az első évben a bécsi klasszicizmus három óriása: Haydn, Mozart és Beethoven műveit tanultuk. A második évet a barokk zenének szentelte, de itt sem követte az időrendet: az első félévben kizárólag Johann Sebastian Bach műveivel foglalkoztunk, a második félévben került sor az iker-óriás, G. F. Händel munkásságára, és a félév második felében az oda vezető út főbb állomásainak bemutatására. Megmosolyogtató, ha

felidézem a kor legmodernebb oktatástechnikai eszközeit: mikrobarázdás hanglemezek (Qualiton, Supraphon, Eterna, Melodia), szalagos magnetofon (Tesla, Mambo). Legány tanár úr az órákra készülve a magnószalagok tekerseibe vékony papírcsíkokat helyezett, hogy ne kelljen az órán keresgélnie a kívánt tétel elejét. A zenehallgatás mindig a tételek fontos témáinak bemutatásával kezdődött, azután gyakran felírta a táblára a tétel formájának vázlatos képletét betűkkel, a zenei műszavakat és a néhány évszámot, adatot. A tétel elemzése után hallgattuk meg folyamatosan a zenét. A zenehallgatáshoz a tanár úr hozta a kottákat, a két osztálynak összesen 4-5 példány jutott, 3-4-en dugtuk össze fejünket a kispartitúrák fölött, a létszám felének maradt az úgynevezett témafüzet követése. Az első évben nehezen tudtuk követni a kottát, a partitúra különösen azoknak tűnt „kínainak”, akik énekesek, vonósok vagy fúvósok voltak, legkönnyebben az orgonisták boldogultak vele. Később, amint eligazodtunk a partitúra hangszer-csoportok szerinti elrendezésében és egyre biztosabban ismertük fel a hangszereket nemcsak a szólisztikus részletekben, hanem a tuttiban is, egyre jobban élveztük a zenehallgatást kottával a kézben.

A tankönyv hiányát pótlendő a tanár úr az első órán bemutatott egy 32 lapos egyszerű kottásfüzetet, amelyben a tanévben sorra kerülő művek legfontosabb témái szerepeltek, az utolsó oldalon tartalomjegyzékkel. Ezt mindenkinek le kellett másolni. (Fénymásolásnak még híre sem volt, ceruzával kellett kottát írni, lehetőséget hagyva a javításra.) Felhívta a figyelmünket a pontos másolásra, mert ebből kell majd megtanulnunk a témákat. Az egyhetes határidőt is tartani illett, mert amikor valaki elkészült a másolással, tovább kellett adnia a füzetét az eredetivel együtt osztálytársainak. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a témafüzet fontosságát, hiszen nem volt tankönyv, nem volt kottánk, lemezjátszónk, magnetofonunk – csak a témafüzet és az órai jegyzetek alapján tudtuk felidézni az órán elhangzottakat.

Az osztályozás a félévi zenefelismerő dolgozat alapján történt. A tanár úr a félév zenehallgatási anyagából 20 egy-másfél perces részletet másolt össze egy magnószalagra. A feladat az volt, hogy nevezzük meg a szerzőt, a mű pontos címét és a tétel címét vagy sorszámát. A részletek között csak néhány másodperc szünet volt, a húsz részlet kb. fél óra alatt elhangzott, s ha nem jutott eszünkbe azonnal a szerző – mű – tétel, bizony nem sok esély volt felidézni utólag a 7., 13. vagy bármely elhangzott részlet címét. Megtapasztaltuk a különbséget az *ismerni* és *felismerni* között! A tanár úr objektív pontozásos rendszer alapján értékelte munkánkat: a zeneszerző neve 3 pontot, a mű címe 2 pontot, a tétel helyes megnevezése 1 pontot ért, a hibátlan dolgozatra tehát $20 \times 6 = 120$ pontot lehetett kapni. Hibátlan dolgozatot ritkán sikerült írunk, de ha a helyes megfejtést kiegészítettük a műre vonatkozó egyéb olyan adattal, amely az órákon elhangzott (a tétel tempó-jelzése, formája, keletkezésének éve, bemutatásának körülménye, ajánlása stb.), azért jutalom-pont járt. Osztályzatokra váltva: 106 pont felett jeles, 91-105-ig jó, 76-90-ig közepes, 61-75-ig elégséges. Aki a dolgozat eredményét elfogadta, annak az került az indexébe félévi osztályzatként. A dolgozatírás napján hiányzók és a „protestálók” pótdolgozatot írhattak, amelynek eredménye felülírta a korábbi, tehát rontani is lehetett! A következő félévben mindenki tiszta lappal indult, és csak az új félév dolgozatának eredménye számított.

Legány tanár úr a tudós objektivitásával beszélt a zenéről az órákon, az érzelmi hatást meghagyta a hangfelvételeknek és a hangversenyeknek. Gyakran felhívta a figyelmünket a Zeneakadémia jelentős koncertjeire, a világhírű művészek vendégszerepléseire. Targyszerű előadói stílusát az élő beszédben megismerve később meglepetéssel olvastam Purcellről írt kitűnő könyve bevezető oldalainak lírai sorait. Szerénységére jellemző, hogy saját kutatásairól, jelentős zenetörténeti írásairól, publikációiról az órákon sohasem beszélt.

A végén egy derűs, anekdotának is beillő történet mutassa meg a mindig tartózkodó, visszafogott tanár tanítványait szeretve tisztelő, finom humorra valló ellesett gesztusát.

Kocsis Zoli, a 12 éves csodagyerek rövid ideig bejárt a zeneirodalom óráinkra. Legány tanár úr tudomásul vette a jelenlétét, de úgy tekintett rá, mint bármely osztálytársunkra. Ám hamar kiderült, hogy Zoli zeneirodalom-ismeretben is messze előttünk, 16 évesek előtt jár. Amikor Beethoven kamarazenéjének a romantikát ígérő vonásairól esett szó, Zoli közbekiáltott: „Mint Brahms h-moll klarinét-kvintettjének Adagio-ja!” A tanár úr meglepetten megtorpant, rosszállással vegyes elismeréssel nézett a fiúra. Mielőtt megszólalt volna, egyik zongorista leány osztálytársunk méltatlankodva utasította rendre a magáról megfélemedezett gyereket: „Zolikám, helyett, hogy zavarod a tanár urat, inkább a Beethoven-szonátákat tanulnád!” „Mártikám, az ember a Beethoven-szonátákat *tudja*, nem *tanulja*!” – hangzott a megdöbbenő válasz. Általános derűtség követte a valószínűtlen választ. A tanár úr szeme felcsillanni látszott a keret nélküli szemüveg mögött, keskeny szája bal sarkában egy leplezni kívánt mosoly jelent meg rövid időre. Majd az intermezzót figyelmen kívül hagyva folytatta mondandóját.

Csak sokkal később, felnőttként tudtuk meg, hogy azért tanulhattunk e kiváló tudóstól, mert a Kádár-rendszer 1956 után politikailag megbízhatatlannak ítélte, és eltávolították a Zeneakadémiáról. 1958-tól megengedték, hogy a Bartók konziban zeneirodalmat tanítson. Nagy szerencsémnek tartom, hogy Legány Dezső emlékezetes óráin nemcsak az európai zeneirodalom legjavával ismerkedhettünk meg, hanem módszereinek, anyagbeosztásának, – vagy ahogyan az adott művet elhelyezte a történelem és az egyetemes művelődéstörténet összefüggéseiben – nagy hasznát vettem, amikor zeneirodalmat tanítottam a szegedi és a békéscsabai zeneművészeti szakközépiskolában. Több mint fél évszázad távlatából is köszönjük a magasrendű, emlékezetes tanítást, Tanár Úr!

Ordasi Péter (1948, Budapest) kórusvezető, zenetanár. Munkahelyei: Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola és Gimnázium – Kecskemét, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Ének-zene Tanszéke – Szeged, Bartók Béla Zeneiskola és Zeneművészeti Szakközépiskola – Békéscsaba, Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar.